

PUBLICACIONS PATRIMONI ARTÍSTIC

L'historiador de l'art Alberto Velasco acaba de publicar el llibre 'Devocions pintades' sobre els retaules gòtics i renaixentistes d'Àneu i altres zones del Pirineu de Lleida. L'estudi revela els 'viatges' —alguns sense retorn— d'aquestes obres d'art durant el segle XX a causa de les vendes, espolis o trasllats provocats per la Guerra Civil.

Retaules d'anada i tornada al Pirineu

Un llibre analitza els trasllats i vendes d'aquestes obres d'art durant el segle XX

J. BALLABRIGA

LLEIDA | L'any 2004, l'historiador de l'art Alberto Velasco va rebre un singular encàrrec del Consell Cultural de les Valls d'Àneu. Es tractava d'elaborar un llibre sobre les obres d'art medieval d'aquesta zona del Pirineu de Lleida. Poc es podia imaginar aquest investigador lleidatà, tècnic conservador del Museu de Lleida, la tasca que se li venia a sobre. Al final, el resultat de més de set anys d'estudis en arxius i biblioteques i in comptables viatges *in situ* acaba de sortir al mercat sota el títol de *Devocions pintades. Retaules de les Valls d'Àneu, s. XV i XVI* (Pagès Ed.).

En principi, l'obra és un exhaustiu estudi sobre els retaules aneuencs dels segles XV i XVI, una producció pictòrica d'una zona molt concreta durant els segles del gòtic i el renaixement. No obstant, el volum també ofereix un complet treball d'investigació que supera Àneu i s'estén fins a la vall de Boí, els Pallars i l'Alt Urgell. Però *Devocions pintades*, un llibre escrit en un to pretesament divulgatiu allunyat d'academicismes, té també un atractiu afegit. "Una de les aportacions principals d'aquesta obra és posar ordre en un panorama poc estudiat fins ara, el de la Guerra Civil i els seus efectes sobre el patrimoni", explica l'autor.

En aquest sentit, Velasco comenta que "quan va esclatar el conflicte bèl·lic, moltes obres d'art es van traslladar de les esglésies fins al Museu del Poble a Lleida per salvar-les de ser destruïdes. Quan van entrar a Lleida les tropes franquistes, la majoria d'aquestes obres es van portar a Saragossa. Després, quan va acabar la guerra, a les esglésies o ajuntaments que les van reclamar els les van tornar, però a moltes d'altres se'ls va perdre el rastre perquè molts pobles no les van reclamar per ignorància o per deixadesa. Tot això també va passar en molts altres llocs d'Espanya". És aquí on Velasco proposa i descobreix al llibre diverses localitzacions de peces lleidatanes. "Algunes obres han aparegut als museus diocesans de Lleida i de la Seu d'Urgell", assenyala.

"He investigat aquests moviments al llarg de la història recent i he pogut reconstruir l'itinerari d'alguns conjunts pictòrics", afegix. D'aquesta manera, Velasco ha trobat al magatzem del Museu Diocesà d'Urgell

'DEVOCIONS PINTADES'

El llibre 'Devocions pintades' és obra del conservador del Museu de Lleida Alberto Velasco

el calvari del retaule de la Vida de Crist de l'església de Son del Pi. També ha posat *carnet d'identitat* a dos taules, un calvari i un Sant Pere, que al Museu de Lleida no en coneixien la procedència: es tracta de dos peces originàries del retaule major de l'església de Santa Eulàlia d'Erill la Vall. Així mateix, també ha posat nom a l'autor del retaule de la parròquia de Montanui —al Museu de Lleida des dels anys seixanta—, que ha identificat com el segon Mestre de Son, i ha trobat a la Seu d'Urgell el

guardapols (marc protector) del retaule de Cubells, que es conserva al Museu de Lleida.

Obres als EUA

Però n'hi ha molt més. Velasco analitza els conjunts pictòrics *emigrats* als Estats Units, com els d'Escalzarre o el d'Enviny, i treu a la llum els tripijocs de rectors, bisbes, col·leccionistes i mitjancers a començaments del segle XX que van acabar amb moltes obres d'art del Pirineu de Lleida lluny de les seues esglésies originals.

FITXA PERSONAL

Nom: Alberto Velasco.

Lloc de naixement: Lleida (1976).

Càrrec: Historiador de l'art i conservador del Museu de Lleida.

■ La seua trajectòria científica s'ha centrat en l'estudi de diferents manifestacions artístiques d'època medieval. Ha publicat nombrosos treballs en revistes especialitzades, obres col·lectives i en actes de congressos nacionals i internacionals. Ha publicat monografies com *El Mestre de Vielha* (2006) o *Jaume Pasqual, antiquari i col·leccionista* (2011).

El retaule de Sant Just i Sant Pastor

■ El retaule de Sant Just i Sant Pastor de Son, a Àneu, representa tot un exemple de la dispersió i els viatges de les obres d'art pirinenques el segle XX. Després de la Guerra Civil, les autoritats municipals el van reclamar al servei de Defensa del Patrimoni Artístic Nacional, però va arribar de tornada al poble sense cinc dels compartiments de la predel·la (la part inferior del retaule).

Resulta que dos d'aquests, el *Sant Sopar* (1) i *L'oració de l'hort* (2), s'exhibeixen al Museu Maricel de Sitges. Velasco recorda al seu llibre: "Aquesta pinacoteca es va formar gràcies al fons del doctor i amant de les arts Jesús Pérez Rosales, íntim

1

2

3

4

5

El retaule de Sant Just i Sant Pastor de Son va tornar a Àneu després de la Guerra Civil sense 5 taules de la predel·la, repartides en l'actualitat per diversos punts de Catalunya i Espanya

L'autor del llibre ha identificat com a procedent de l'església de Sant Joan d'Isil un retaule dedicat a santa Anna que s'exhibeix al MNAC a Barcelona d'origen 'desconegut'

El retaule de la Mare de Déu i Sant Miquel d'Escalarre s'exhibeix a Dallas i fragments del de Sant Martí, també d'aquest poble d'Àneu, es reparteixen entre Londres i Harvard

ALGUNS CASOS DESTACATS

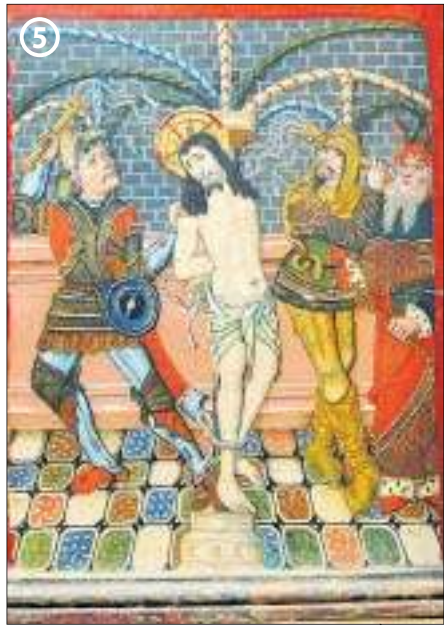
MUSEU MARICEL DE SITGES

MUSEU MARICEL DE SITGES

4

5

MUSEU DIOCESA D'URGELL

Sant Pastor de Son, exemple de dispersió

Sant Sopar. Museu Maricel de Sitges.

L'oració de l'hort. A Sitges.

El bes de Judes. Peça desapareguda.

Calvari. En litigi.

La flagel·lació. M. Diocesà d'Urgell.

amic de l'antiquari Josep Bardelet, un dels personatges que va treballar de forma més activa al Pirineu de Lleida des dels anys vint." Una altra taula de la predel·la de Son, *El bes de Judes* (3, foto antiga) "estava a la venda a Barcelona als anys quaranta i avui està desapareguda". Una quarta peça, *La flagel·lació* (5), "es conserva des del 1967 al Museu Diocesà d'Urgell". Velasco ha utilitzat aquesta imatge per a la portada del seu llibre. Finalment, la taula de la *discòrdia*. Es tracta d'un *Calvari* (4) que l'historiador de l'art lleidatà ha identificat com a procedent de la predel·la del retaule de Son. Aquesta taula va aparèixer al mercat en una subhas-

ta a la sala Alcalá de Madrid al juny del 2009. El ministeri de Cultura va licitar per ella (va pagar 9.500 euros) a petició de la Generalitat i també, de forma sorprenent, del Govern d'Aragó. Un any després, els tècnics del ministeri van decidir atorgar-la a Aragó i van donar la raó a un informe redactat, curiosament, per una assessora de la Universitat de Saragossa que al·legava que l'obra procedia d'un retaule de Barbastre. Velasco contradiu aquesta versió amb uns arguments (històrics, estilístics i fins i tot de mesures de la taula) que, tot i això, no han fet fins ara que el *Calvari* recuperi el seu origen, Son, i el seu autor, Pere Espallargues.

FONS SALVANY/BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Foto del 1920, amb el retaule d'Erill 'in situ'.

Taules d'Erill la Vall a Lleida

L'historiador ha trobat al Museu de Lleida dos taules (Sant Pere i el Calvari) que procedeixen del retaule de l'església d'Erill la Vall, que es conserva al Museu Diocesà de la Seu d'Urgell.

COL·LECCIÓ DEL DETROIT INSTITUTE OF ARTS. DONACIÓ DE LILLIAN HENKEL HAAS

FONS SALVANY/BIBLIOTECA DE CATALUNYA

El retaule a l'ermita d'Espui, l'any 1920.

Del Pirineu de Lleida a Detroit

Velasco va descobrir que un retaule del segle XV que s'exhibeix des de fa més de 60 anys a Detroit, als EUA, procedeix d'Espui, al Pallars Jussà. Va ser venut el 1925 amb el vistiplau del bisbe d'Urgell.

MUSEU NACIONAL D'ART DE CATALUNYA

Retaule desconegut al MNAC

Aquest retaule de Santa Anna llueix al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) de procedència desconeguda. Velasco ha descobert que és originari d'Isil, a les valls d'Àneu.

DIUMENGE, 8 DE GENER DEL 2012

VIDAL VIDAL || DIA DE REG
Marxa enrere

Que 2012 ens agafi confessats. I combregats. Si es pot triar, millor que no sigui amb rodes de molí, com les que ha començat a dispensar-nos aquest nou Executiu espanyol farcit de tertulians d'Intereconomia, membres de l'Opus i hooligans del Reial Madrid. I que té la immodèstia de presentar-se com el "govern dels competents". Als catalans, aquest títol no ens impressiona: aquí fa un any que gaudim de l'autodesignat "govern dels millors" i ja sabem que això val tant com pot. De moment, suspès en valoració popular al primer curs. L'excusa del tripartit ja no funciona, la gent no es mama el dit.

Aquest any nou que a aquestes altures desitgem tan sols que no sigui pitjor que l'anterior va engegar, com els últims, amb la retransmissió del tradicional concert de valsos i polques a Viena, clos amb la interpretació per la filharmònica vienesa de la *Marxa Radetzky*, amb tot el públic aplaudint al compàs i el director girat cap a la platea. Amb el fred que ens ve, no només meteorològic, potser aquesta serà la forma més ràpida i econòmica d'escalfar-nos: palmejant al ritme de l'animada composició de Johann Strauss escrita el 1848 en honor del comte i mariscal de camp

Amb el fred que ens ve, potser la forma més ràpida d'escalfar-nos és palmejant al ritme de Johann Strauss

Joseph Radetzky. La coneguda peça musical donaria títol a una novel·la de Joseph Roth, publicada el 1932, que Proa té editada en català. L'escriptor jueu hi rememora els últims dies de l'imperi dels Habsburg, amb un to nostàlgic, elegíac. Quan la vaig llegir, en vaig subratllar un fragment, que no sé ben bé per quina raó crec oportú de reportar aquí, en aquest principi d'un any que es preveu complicat i encara no sabem fins a quin punt ens canviarà la vida. Confio que no sigui gaire o, en tot cas, per a bé, si bé no hi compto. Roth ens parla d'una època, abans de la primera gran guerra, de lentituds i certeses, sense tantes ganes de passar pàgina de seguida, en què es vivia de records i no com després, i sobretot avui, de perdre ràpidament la memòria, a la qual potser haurem d'anar tornant. "A tot allò que creixia li calia molt de temps per créixer, i a tot allò que desapareixia li calia,

també, molt de temps per ser oblidat. Totes les coses que havien existit havien deixat rastre." Per cert, curiós contrast entre la morositat existencial glossada i el crescendo rítmic de la marxa. Com si ens adrecéssim a l'abisme picant de mans enjogassats: tirorim, tirorim, tirorim-tam-tim...

privat

Ros assisteix i Zaballos marca

Representants de Paeria i Diputació es van enfrontar ahir en un partit de futbol en què van vèncer els primers per 4-1, malgrat que els seus oponents van marcar primer. El servei de premsa de la Paeria va enviar una completa nota sobre aquest partit de costellada nadalenc en què destacaven que el gol que va tancar la golejada va ser obra del líder de CiU, Joan Ramon Zaballos, després de rebre una precisa assistència de l'alcalde, Àngel Ros. Segons sembla, tots dos traslladen al camp de futbol l'entesa de què fan gala a l'ajuntament.

Reforç de la Generalitat

Per cert, que a l'equip de la Paeria va jugar el conseller d'Agricultura, Josep Maria Pelegrí, fent gala de la seua condició d'exregidor.

la imatge del dia

Massiva marxa pels presos d'ETA

Bilbao va acollir ahir una gran manifestació de l'esquerra abertzale per reclamar al Govern la tornada a Euskadi dels presos d'ETA després que la banda hagi anunciat el cessament de la violència. Els partits catalans ERC i SI van recolzar la marxa.

l'ascensor

Andreu Bou

És el tècnic del Cadí la Seu, que ahir va tancar amb un triomf de prestigi la seua millor primera volta de la història a la Lliga femenina de bàsquet.

Albert Velasco

Aquest historiador de l'art és l'autor del llibre *Devocions pintades*, que aporta dades noves i rellevants sobre pintures de les esglésies del Pirineu.

Rafel Panadés

La marxa celebrada ahir va mostrar el suport veïnal a la posició del consistori del Poal, del qual és alcalde, contra la planta de biomassa de Nufri.

J.G. Bernaldo

És el president de la Comissió Nacional de la Competència, que veta la proposta del sector de retirar oli del mercat davant de la crisi de preus.

MIGUEL TOÑÁ/EFE

pirineu de lleida m'agrada compartir

FES CHECK-IN a les estacions d'esquí del Pirineu de Lleida

ARANSA / BAQUEIRA BERET / BOÍ TAÜLL RESORT / LLES DE CERDANYA / PORT DEL COMTE / SANT JOAN DE L'ERM / SKI PALLARS: PORT-AINÉ, ESPOT ESQUÍ / TAVASCAN / TUIXENT - LA VANSA / VIRÓS - VALLFERRERA

www.lleidatur.com

Pirineus CATALUNYA

Ara Lleida Diputació de Lleida Patronat de Turisme

Generalitat de Catalunya